

מגמת תקשוב

פחות אבל עוד כואב – סיפורו של אורי אורלב

טקס – יום השואה תשס"ז

בתי הספר היסודיים

אורי נולד בשנת 1931 בוורשה, פולין כיז' הנריק אורלבסקי. כולם קראו לו יורק.

"נולדתי בוורשה בשנת 1931. אבי היה רופא. אני רציתי להיות נהג חשמלית. רציתי לעמוד נשען על הכיסא הגבוה ליד ידית ההיגוי ולהזהיר עוברים ושבים, כרכרות, עגלות ומכוניות בלחיצת רגל על דוושת ברזל שהפעילה פעמון בעל צלצול נעים לאוזן. עד שהבנתי שהשוטר הרבה יותר חזק, במיוחד שוטר התנועה, שבהנפת ידו מורה לכלי הרכב לעצור או לנסוע, והחלטתי שאהיה שוטר."¹

ילדות נשכחת

ביצוע: נורית גלרון

מילים: יעקב גלעד

לחן: יהודית רביץ

כביש ישן

שביל בגן

עץ ובית

אבא כאן

אמא שם

כאן נשארתי

מה שהייתי

פעם מזמן

מה שעכשיו

ילדות נשכחת.

צריף ירוק

לא רחוק

בית הספר

¹ אורלב אורי, משחק החול, הוצאת כתר, ירושלים, ע"מ 7.

ביה"ס המרכזי להוראת השואה

רשות הזיכרון לשואה ולגבורה

מגמת תקשוב

כבר איבדנו
 מה שהיינו
 פעם מזמן
 מה עוד מביא אותך תמיד
 אל אותה ילדות נשכחת.

זוכר איך שהבטחנו בלי לדעת
 מתי ואיך נחזור להיפגש
 נדמה שרק אתמול
 אבל השמש כבר שוקעת
 אולי זה רק הלב שמתרגש.

שביל בגן
 עץ ובית
 אבא כאן
 אמא שם
 כאן נשארתי
 מה שהייתי
 פעם מזמן
 מה עוד מביא אותי תמיד
 אל אותה ילדות נשכחת

מי נשאר
 מי עבר
 מי עודנו
 מה שהיינו
 פעם מזמן
 מה עוד מביא אותי תמיד
 אל אותה ילדות נשכחת

זוכר איך שהלכנו דרך קבע
 לאורך הרחוב המתרוקן
 דבר לא השתנה
 רק פה ושם דוהה הצבע
 אולי זה רק הלב שמזדקן.

עוד שנה
 כבר למדנו
 מי אני
 מי אתה

זופיה ומקסימיליאן, הוריו של יורק עברו להתגורר בכפר זמן קצר אחרי הולדת אחיו קז'יק כדי להתרחק
 מרחובות העיר הגדולה ולחיות במרחבים הפתוחים. אביו היה רופא ואמו עזרה לאביו במרפאתו בעיר. יורק היה
 ילד ככל הילדים. הוא אהב לקרוא ספרים ולשחק במשחקי הרפתקאות:
**"קראתי הרבה ספרים עוד לפני המלחמה. [...] אהבתי ספרים על מלחמות והרפתקאות מסמרות שיער.
 אהבתי ספרים על גיבורים מבוגרים או ילדים שעוברים עליהם תלאות על תלאות והם סובלים סבל רב עד
 שהכל בא על מקומו בשלום. ספר שנגמר רע היה ממלא אותי חלחלה שחשתי עוד זמן רב אחרי שגמרתי
 לקרוא אותו. [...] וככל שקראתי יותר, כך גברה קנאתי בכל אותם גיבורים המתוארים בספרים. למה לי לא
 קורה שום דבר? ואז פרצה המלחמה."²**

² אורלב אורי, משחק החול, ע"מ 15-16.

מגמת תקשוב

סופה³

אורי אורלב

שקט, הכל עומד דם,
 וסופה פורצת פתאם,
 עננים בשמים אצים,
 מתגודדים ומתקדרים,
 הרוח נושבת, מיללת,
 עם העננים מתהוללת.
 העצים מרכינים צמרות לאדמה,
 והרוח שורקת ביניהם בחמה.
 לבסוף טפה אחת מלמעלה נושרת
 ועוד אלף טיפות, הסופה מסתערת.
 הבזק קורע פתאם את השחור
 רעם נורא מתגלגל בעקבות האור
 ואז הברקים נורים בלי הפוגה,
 אחריהם מכים הרעמים בשאגה...

אביו של יורק גויס לצבא הפולני. לאחר זמן מה, בהוראת הגרמנים, עברו יורק ומשפחתו יחד עם יהודי וורשה להתגורר בגטו. כדי להתמודד עם מציאות החיים הקשה בגטו, המציאו לעצמם יורק וקז'יק סיפורים:

"יום אחד המצאתי לעצמי סיפור שהמלחמה, השואה, כל זה לא מתרחש באמת. זה רק חלום שאני חולם. אני בנו של קיסר סין ואבי הקיסר ציווה להעמיד את מיטתי על במה גדולה והושיב סביבי 20 מנדרינים חכמים...אבי ציווה עליהם להרדים אותי ולגרום שאחלום את החלום הזה כדי שבבוא היום, כאשר אירש את כיסאו של אבי, אדע כמה רעות המלחמות, מהם הרעב והיתמות, ולא אעשה מלחמות. לסיפור הזה היה ביקוש גדול אצל אחי. כל פעם שקרה משהו, כשנוצר מצב מאיים ומפחיד והיינו נתונים לסכנה מיידית, היה אחי משדל אותי לספר לו את הסיפור..."⁴

³ אורלב אורי, שירים מברגן-בלזן, 1944, יד ושם, ירושלים 2005, ע"מ 18.

⁴ אורלב אורי, משחק החול, ע"מ 34.

מגמת תקשוב

גטו

אורי אורלב⁵

סגורים בחומות אפלות,
רחובות יהודיים קטנים וצרים
בכל אנחות רעב קודרות
החיים שם נוראים, נוראים

ריקשות נוסעות ברחובות
וטראם-סוסים, צילצוליו שקטים
אך ורק יהודים בבתי הקומות
והסוסים היהודיים המעטים

שער המשמר לחפש לפניך
ז'נדרם ושטר בו עומד
זהו הסכר להצר את צעדיך
רק המבריח אינו פוחד

אתה תולה מבט מיוסר
הצד השני את מבטך שואב
בלב חולה מן מהעיניו המר
אתה מסתכל עד לכאב

אסור אפלו מבט להפנות
השוטר לא מרשה להציץ
אתה חולם על שביל בשדות
חולם על פרח, חולם בהקיץ

[...]

⁵ אורלב אורי, שירים מברגן-בלזן, 1944, יד ושם, ירושלים 2005, ע"מ 48.

מגמת תקשוב

לאחר תקופה ארוכה של שהות בגטו, החלו הגרמנים בגירושים של יהודים מהגטו למחנות ולאט לאט התרוקן הגטו:

"רוב הגטו כבר היה ריק, זאת אומרת ריק מאנשים. [...] גרנו בדירה בבניין מגורים [...] שהפך לבית חרושת. כל הבתים האחרים וכל הרחובות סביב היו ריקים. אפשר היה לצאת לרחוב, להיכנס בכל שער, לעלות בכל חדר מדרגות, לפתוח כל דלת. [...] להיכנס לכל דירה והיה שם הכל. [...] דודתי שלחה אותי לעיתים עם שני בחורים מבוגרים לחפש פחם לחמם את הדירה שלנו. אני גם חיפשתי תמיד חדרי ילדים. ואם מצאתי חדר ילדים מסודר חיפשתי שני דברים – בולים, מפני שאספתי בולים, וספרים שעדיין לא קראתי."⁶

בשעות הארוכות בהן שהו יורק וקז'יק במסתור הם המציאו משחקים שונים:

"אני הייתי טרזן מפקד העולם, ואחי לא היה אחי אלא אויבי בימי מלחמה וחזר להיות אחי העומד בראש ארץ שכנה בימי שלום. לכל אחד מאיתנו היה צבא גדול, ובמשך שש שנות המלחמה האמיתית ניהלנו אנחנו משחק מלחמה משלנו. את צורת המשחק קבעו התנאים – אם זה היה בלילה, או במקום חשוך במתבוא, פשוט היינו מדברים, מה אני עושה בצבא שלי ומה אחי עושה בצבא שלו. כשיכולנו לשחק במשך היום על הרצפה היינו עורכים מלחמות של ממש בחיילי עופרת או בצבאות כלי שח או בערימות עצמות של קלפי משחק שהבאתי מדירות המגורשים בבתי השכנים"⁷

⁶ אורלב אורי, משחק החול, ע"מ 30-31.

⁷ אורלב אורי, משחק החול, ע"מ 31.

מגמת תקשוב

עולם מופלא של ילדותנו
רדום בפנים בצל צלילים
איתנו הוא עד יום מותנו
חבוי בתוך תילי מילים.

ולפעמים שריד של ריח
או צליל מוכר או קצה מילה
משיב אליך גן פורח
מחזיר אל קו ההתחלה

ושוב אתה חולם כילד
ושוב אתה תמים כאז
אתה נמצא בתוך התכלת
הכל נשמר דבר לא גז.

אי שם עמוק בתוך תוכנו
טמונים קולות וזכרונות
מראות רבים שכבר שכחנו
ספרי פלאים ומנגינות.

חלומות שמורים

מילים: אהוד מנור

לחן: מתי כספי

אי שם עמוק בתוך תוכנו
טמונים קולות וזכרונות
מראות רבים שכבר שכחנו
ספרי פלאים ומנגינות.

כל זכרונות ימים ימימה
החלומות הראשונים
וכל מילה של אבא אמא
שנאמרה לפני שנים.

אי שם עמוק בתוך תוכנו
טמונים קולות וזכרונות
מראות רבים שכבר שכחנו
ספרי פלאים ומנגינות

מגמת תקשוב

אחרי כמה שנים של עבודה קשה ותנאי חיים בלתי-נסבלים בגטו, חלתה אמו של יורק שם. היא אושפזה בבית החולים של הגטו.

"אמא חלתה [...] והיא נלקחה לבית החולים היהודי בגטו. אנחנו נשארנו עם דודה סֶטְפָה. בערב לפני שאמא איבדה את הכרתה היא שכבה במיטה וראשה כאב חזק מן הרגיל. הן חשבו שאני ישן ודיברו ביניהן. אמא אמרה:

"מה יהיה עם הילדים אם לא אחזיק מעמד?"

"אל תדאגי, זושיה", אמרה דודה סֶטְפָה, "אני אקח את הילדים."

ואז אמא אמרה:

"סֶטְפָה, תיקחי אותם יחד אתך תמיד, לטוב ולרע."

ודודה סֶטְפָה הבטיחה וקיימה את הבטחתה.

[...]

כל עוד אמא חיתה חשבתי, הרגשתי, שישנה איזו דמות שקופה ששומרת עלי כל הזמן. כמעט שיכולתי להבחין בה חומקת, מזווית העין. אבל לא הצלחתי לראותה אף פעם ממש. אחרי זמן מה החליפה אמי את הדמות המסתורית והיא בעצמה שמרה על שנינו⁸.

⁸ אורלב אורי, משחק החול, ע"מ 35.

מגמת תקשוב

בואי אמא**ביצוע: אריק איינשטיין****מילים: לאה נאור****לחן: יוני רכטר**

כל האור מזמן הלך לו,
אל תלכי פתאום גם את.
בואי אמא, בואי אמא,
בואי שבי איתי מעט.

בעצים מכה הרוח,
וידייך כה חמות.
אל תלכי, ספרי לי אמא
איך באים החלומות.

אם פתאום מלאך יופיע,
אל חדרי יבוא בלאט,
בואי אמא, בואי אמא,
ותיראי אותו גם את.

לא, איני פוחד בחושך,
ואיני רועד בכלל.
בואי אמא, בואי אמא,
שבי איתי עד שאגדל.

אמו של יורק מתה בבית-החולים בגטו. עם מות אמו, הבריחה דודה סטפה את יורק ואחיו לאזור הפולני של ורשה, ולאחר מכן הם הוחבאו בכפר במרתף חשוך במשך שבועות ארוכים. בסופו של דבר, הועברו יורק ואחיו למחנה ברגן בלזן, דודתו השיגה עבורם מסמכים לעליה לארץ ישראל והם נאלצו להיפרד:

מגמת תקשוב

"יורק, הקשב, [...] מחר כבר לא תהיה דודה שתסביר לך כל דבר." [...] "שלא תעיזו לומר את גילכם הנכון, הזכירה להם סטלה."

"אתה נולדת בשלושים-וחמש ואתה בשלושים-ושלוש. זיכרו, אחרת לא יהיה לכם די זמן ללימודים, ותצטרכו תיכף ללכת לעבודה... אתם לא כמו כל הילדים. אתם הפסדתם שש שנות מלחמה." קאז'יק התרפק עליה ושתק.⁹

"יורק כתב יומן. בעמוד הראשון כתב באותיות דפוס:

אולי?

"מדוע אולי?"

"מפני שתמיד אמרנו שאולי ניצל."

"אתה רוצה לכתוב על כל המלחמה?"

"כן, אמר יורק."¹⁰

לאחר מסע ארוך הגיעו שני האחים לישראל. בארץ הם נשלחו לקבוץ גניגר.

"המקום הזה קיבוץ היה מקום מוזר ביותר. בלילה הראשון שהגענו הושיבו אותי על הדשא הגדול שליד חדר האוכל, מסביב התאספו כל דוברי הפולנית במקום ואני סיפרתי להם מה היה במלחמה. במשך כמה שעות איש לא זז ולא הוציא הגה. נשמע רק קולם של הצרצרים ולפעמים געיית פרה או נביחת כלב מרחוק. ורק הכוכבים נעו בשמים מעל צמרות הברושים..."¹¹

יורק אורלבסקי שינה את שמו לאורי אורלב. הוא התחתן וכיום הוא אב ללי, דניאלה, איתמר ומיכאל וסבא של אליה ושאלו. אורי היה לסופר שכתב ספרים רבים, ביניהם ספרי ילדים.

"אינני יודע אם הכתיבה עוזרת לי להתגבר על העבר. אני יודע רק שאני לא יכול לדבר, לספר ולחשוב על מה שקרה כאדם מבוגר. או במילים אחרות: כאשר אני נזכר, אני נעשה שוב הילד שהייתי, והכול חוזר ומופיע לנגד עיני כמובן מאליו. האיש שאני היום מוכרח להתהלך בזהירות עם הזיכרונות האלה כי הם יכולים להיות מסוכנים מאוד. זה כאילו אני הולך על פני אגם קפוא, וכל הזמן נשמר שלא לדרוך יותר מדי חזק. זאת אומרת שלא לדבר או לחשוב על מה שקרה בעיני המבוגר שאני עכשיו. זה עלול להיות כמו קפיצה על קרח דק. הקרח עלול להישבר ואז אשקע לתהום. ואני יודע שאולי לעולם לא אוכל לחזור"¹²

⁹ אורלב אורי, חיילי עופרת, ספריית פועלים, הוצאת הקיבוץ הארצי השומר הצעיר, מרחביה 1967, ע"מ 210-211.

¹⁰ אורלב אורי, חיילי עופרת, ספריית פועלים, הוצאת הקיבוץ הארצי השומר הצעיר, מרחביה 1967, ע"מ 198.

¹¹ אורלב אורי, משחק החול, ע"מ 45.

¹² אורלב אורי, משחק החול, ע"מ 48.

מגמת תקשוב

פחות ועדיין, עדיין פוגע
 זה בא והולך את יודעת
 זה כואב כשאני, אני כך נוגע
 זה כואב כשאת נוגעת

פחות ועדיין, עדיין פוגע
 זה בא והולך את יודעת
 כואב כשאני, כואב לי כשאת
 זה כואב כשאת נוגעת

לימים זה נשכח כאיננו
 אבל כשהערב אורב
 אומר לך כך בינינו
 פחות אבל עוד כואב

לא עד כדי אנחות
 ואם רע לי אני כותב

כואב אבל פחות
 פחות אבל עוד כואב
 כואב אבל פחות
 פחות אבל עוד כואב

פחות ועדיין, עדיין פוגע...

פחות אבל כואב
ביצוע: יהודה פוליקר
מילים: יהונתן גפן
לחן: יהודה פוליקר

לימים זה נשכח כאיננו
 אבל כשהערב אורב
 אומר לך כך בינינו
 פחות אבל עוד כואב

על מה שנפצע בי, נפצע והגליד
 כמעט ואינני חושב
 לומדים לחיות עם זה ככה
 פחות אבל עוד כואב

עם כוס ורקיב אפשר להמתיק
 אין קץ לבריחות
 זה לא נעלם רק רחוק או נרדם
 וכואב אבל פחות
 לא נעלם רק רחוק
 כואב אבל פחות